

خاصیت ضدباکتریایی گیاه صبر زرد علیه باکتری *Pectobacterium carotovorum* subsp. *carotovorum***عامل پوسیدگی نرم سیب زمینی**رضا رضایی^۱، سلیمان جمشیدی^۱، ابوالقاسم قاسمی^۲

۱- باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، واحد میانه، دانشگاه آزاد اسلامی، میانه، ایران

۲- مؤسسه تحقیقات گیاه پزشکی کشور، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، تهران، ایران

مسئول مکاتبات: سلیمان جمشیدی، پست الکترونیک: s.jamshidi@m-iau.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۹۵/۰۶/۲۳

۶۳-۵۳ (۱) ۴

تاریخ دریافت: ۹۴/۰۷/۰۶

چکیده

در این مطالعه اثر بازدارندگی عصاره‌ی اتانولی، متانولی، استونی و کلروفومی بخش‌های مختلف برگ گیاه صبر زرد شامل بخش پارانیشیمی، ژل و شیرابه بر باکتری عامل بیماری پوسیدگی نرم غده سیب زمینی *Pectobacterium carotovorum* subsp. *carotovorum* به‌روش نشر در آگار بررسی شد. همچنین اثر باکتری‌ایستایی و باکتری‌کشی عصاره‌های مذکور در شرایط آزمایشگاهی مورد ارزیابی قرار گرفت. تمام بخش‌های برگ گیاه صبر زرد حاوی ترکیبات ضدباکتریایی بودند. حلال متانول، عصاره‌هایی با بازدارندگی نسبتاً بیشتری را ایجاد نمود. اثر باکتری‌ایستایی و باکتری‌کشی عصاره‌های کلروفومی در قیاس با عصاره سایر حلال‌ها، ضعیف‌تر بود. اثر باکتری‌ایستایی و باکتری‌کشی ژل روی باکتری مورد مطالعه از سایر قسمت‌های برگ بیشتر بود. در کل، ۳۱ ترکیب از مواد گیاهی گیاه صبر زرد با روش کروماتوگرافی گازی استخراج شد که ۲۵ مورد آن در شیرابه‌ی گیاه یافت شد. مواد ضدباکتری چون سینامیک اسید، تترادکانوئیک اسید، ۲-هیدروکسی اتیل پروپیونیت، سیتوسترول، لوپتول و کاروون و ۱-هپتانول-۲-پروپیل و ۱-بنزن دی‌کربوکسیلیک اسید در قسمت‌های مختلف برگ گیاه صبر زرد به‌عنوان مواد ضدباکتریایی وجود داشتند. با توجه به توان ضدباکتریایی عصاره‌های برگ گیاه صبر زرد، این خاصیت را می‌توان برای مهار باکتری پوسیدگی نرم باکتریایی سیب زمینی مد نظر قرار داد.

واژه‌های کلیدی: آلوده ورا، کنترل طبیعی، باکتری‌کشی، باکتری‌ایستایی، مهار زیستی**مقدمه**

عامل بیماری پوسیدگی نرم غده سیب زمینی در انبار است (Azadvar et al., 2007; Hooker, 1981). استفاده از ترکیبات شیمیایی برای مهار بیماری‌های گیاهی، علاوه بر آلودگی‌های زیست محیطی و بروز مقاومت به آفت‌کش‌های شیمیایی از سوی عوامل بیماری‌زا، سلامت بشر را تهدید می‌کند. بنابراین به کار بردن ترکیبات طبیعی در مهار بیماری‌های گیاهی، یکی از راهکارهای کاهش مخاطرات زیست محیطی است (Afzal et al., 1997).

سیب زمینی با داشتن مواد غذایی گوناگون نظیر مواد پروتئینی، نشاسته‌ای و املاح معدنی از غنی‌ترین منابع غذایی به‌شمار می‌رود و نیز به‌عنوان یکی از منابع تأمین برخی مواد شیمیایی صنعتی نیز مطرح می‌باشد. باکتری‌های جنس *Pectobacterium* با تولید آنزیم‌های پکتولیتیک، پوسیدگی‌های نرم در گیاهان مختلف از جمله سیب زمینی ایجاد می‌کنند (Permbelon et al., 1979). باکتری *Pectobacterium carotovorum* subsp. *carotovorum*

ضدباکتریایی عصاره‌های آبی، اتانولی و متانولی گیاه صبر زرد برابر سویه‌های باکتری *Escherichia coli* نیز ثابت شده و مواد مذکور به‌عنوان مؤثرترین حلال‌ها گزارش شده‌اند (Irshad *et al.*, 2011). تجمع مواد ضدباکتری بیشتر در برگ‌های داخلی گیاه صبر زرد است (Salar & Suchitra 2009). این مطالعه برای ارزیابی اثر بازدارندگی، باکتری‌ایستایی و کشندگی عصاره‌های تهیه شده از بخش‌های مختلف برگ و رُز و شیرابه گیاه صبر زرد با حلال‌های مختلف علیه باکتری *P. carotovorum* subsp. *carotovorum* و نیز تعیین ترکیبات فنلی آن‌ها انجام گردید.

مواد و روش‌ها

جدایه‌ی بیماری‌زای باکتری *P. carotovorum* subsp. *carotovorum* عامل پوسیدگی نرم سیب‌زمینی (جدایه استاندارد هلند، با کد ۱۳۴۹ جدا شده از سیب‌زمینی) از موسسه‌ی تحقیقات گیاه‌پزشکی کشور دریافت شده و روی محیط کشت آگار مغذی (NA (Nutrient Agar)، خالص‌سازی و تا زمان استفاده، در یخچال با دمای ۴ درجه‌ی سلسیوس نگهداری گردید. پس از تهیه‌ی مایه‌ی تلقیح اولیه باکتری، تک کلونی برداشته شده و در سرم فیزیولوژی سترون حل شد. سوسپانسیون باکتری با روش مقایسه با استاندارد نیم مک‌فارلند در غلظت $10^8 \times 1/5$ سلول باکتری تنظیم شد. مقدار ۱۰۰ میکرولیتر از سوسپانسیون باکتری روی محیط کشت منعقد شده مولر هینتون آگار (Müller Hinton agar (Merck, Germany) ساخت مرک آلمان (۳۴ گرم در لیتر) ریخته شده و با پیپت پاستور سترون روی آن پخش شد و برای مدت ۲۰ دقیقه زیر هود قرار گرفت تا محیط کشت کاملاً خشک شود. نمونه‌های برگ گیاه صبر زرد برداشت شده در شهریور ماه ۱۳۹۱ از مرکز جهاد دانشگاهی استان البرز تهیه و به آزمایشگاه انتقال یافت. برگ‌ها با آب مقطر شسته شده و با الکل ۷۰٪ ضدعفونی سطحی گردید. برای استخراج شیرابه (latex)، برگ‌های جوان گیاه صبر زرد از انتها به‌صورت عرضی برش داده شده و برگ‌ها به‌صورت سر و ته به‌مدت ۲۴ ساعت

گیاهان منابعی غنی از مواد ضد میکروبی و آنتی‌اکسیدان‌های طبیعی هستند که از زمان روم باستان در طب سنتی و نیز تهیه مواد دارویی فرموله شده مورد استفاده قرار می‌گیرند (Hartwell, 1982). گیاه صبر زرد (*Aloe vera* (L.) Burm. F.) گیاهی زینتی - دارویی، پایا، مقاوم به خشکی با برگ‌های گوشتی و آبدار از تیره سوسنیان است که از اعصار قدیم با اهداف درمانی متنوع مورد استفاده بشر بوده و بررسی‌های نشان از وجود ترکیبات فعال در رُز و قسمت سبز برگ آن دارد (Mehrabian *et al.*, 2012). برگ گیاه صبر زرد دارای ترکیبات فنلی متنوعی است که همگی به‌عنوان عوامل ضد میکروبی قوی شناخته شده‌اند (Ammayappam & Jeyakodi Moses, 2009). اسید سالیسیلیک ترکیب دیگری در گیاه صبر زرد است که دارای خواص ضدباکتری بالایی است (Salar & Suchitra, 2009). همچنین ترکیباتی مثل تانن، ساپونین، فلاونوئید از این گیاه استخراج شده است (Arunkumar & Muthuselavam, 2009). رُز گیاه صبر زرد دارای بیش از ۲۰۰ نوع ترکیبات مختلف شامل ساکاریدها، آنزیم‌ها، استرول‌ها و طیف گسترده‌ای از اسیدهای آمینه و مواد معدنی می‌باشد و به‌عنوان یک آنتی‌اکسیدان قوی مطرح است. همچنین اثر ضد میکروبی رُز متانولی گیاه صبر زرد علیه چند قارچ و باکتری گرم مثبت و منفی گزارش شده است (Lawrence *et al.*, 2009). طیف وسیع تری از فعالیت ضد میکروبی عصاره برگ گیاه صبر زرد باکتری و قارچ بیماری‌زای انسانی نسبت به عصاره‌ی رُز گزارش شده است (Agarry *et al.*, 2005). اثر عصاره‌های اتانولی و متانولی رُز گیاه صبر زرد در مهار باکتری‌های گرم مثبت و گرم منفی چشم‌گیر عنوان شده و ترکیباتی نظیر اسید پارا-کوماریک، اسکوربیک و سیانیک از آن‌ها استحصال شده است (Lawrence *et al.*, 2009). عصاره‌ی استونی برگ گیاه صبر زرد از عصاره‌ی آبی، اتانولی و متانولی علیه *Aspergillus niger* و *A. flavus* عنوان شده است (Arunkumar & Muthuselavam, 2009). فعالیت

آگار، ابتدا هر دیسک سترون ۶ میلی‌متری ساخت شرکت پادتن طب با ۱۵ میکرولیتر از عصاره به غلظت‌های ذکر شده از ژل، برگ و برگ کامل گیاه صبر زرد آغشته شده و به همراه دیسک‌های حاوی همین مقدار از استرپتومايسين ۱٪ به‌عنوان شاهد مثبت و حلال خنثی به‌عنوان شاهد منفی، به مدت ۱۰ دقیقه زیر هود خشکانده شد و سپس در فواصل معین حول یک دایره فرضی در وسط پتری‌دیش روی محیط کشت در سه تکرار قرار داده شدند. تشتک‌ها در دمای ۲۷ درجه‌ی سلسیوس نگهداری و قطر هاله عدم رشد بر حسب میلی‌متر پس از ۲۴ ساعت اندازه‌گیری شد.

برای تعیین اثر باکتری‌ایستایی عصاره‌ها و شیرابه از روش تعیین حداقل غلظت باکتری‌ایستایی رشد (Minimum Inhibitory Concentration (MIC)) با روش رقت در آگار یا لوله‌های ترقیق حاوی محیط کشت مایع مولر هینتون برات (Müller Hinton broth) (۲۱ گرم در لیتر) استفاده شد. غلظت‌های اولیه عصاره‌ها طبق آزمون نشر در آگار تهیه شدند. از نه لوله آزمایش حاوی ۱ میلی‌لیتر محیط کشت استفاده شد. یکی از لوله‌ها به‌عنوان شاهد مثبت حاوی باکتری با همان غلظت $10^8 \times 1/5$ سلول باکتری (شماره ۹) و دیگری حاوی حلال خنثی به‌عنوان شاهد منفی (شماره ۸) در نظر گرفته شد. یک میلی‌لیتر از عصاره‌های تهیه شده به تفکیک در لوله‌های شماره ۱ ریخته شده و به‌وسیله شیکر لوله یکنواخت شد. از لوله شماره ۱، ۱ میلی‌لیتر از عصاره به لوله شماره ۲ و از شماره ۲ به شماره ۳ تا الی آخر انتقال یافت و این کار تا لوله شماره ۷ تکرار شد و از لوله شماره ۷، ۱ میلی‌لیتر از محلول هموزن محیط کشت مایع و عصاره برداشته شده و به بیرون منتقل گردید. لوله‌ها به مدت ۲۴ ساعت در دمای ۲۸ درجه‌ی سلسیوس نگهداری شدند و کمترین رقتی که در مقایسه با شاهد، در آن رشدی از باکتری مشاهده نشد به‌عنوان حداقل غلظت ممانعت‌کننده از رشد باکتری در نظر گرفته شد. برای تعیین حداقل غلظت کشنده

داخل پتری دیش قرار شدند. شیرابه برگ‌ی به تدریج از برگ خارج شده و داخل پتری دیش جمع شد و ۰/۱ میلی‌لیتر از آن با ۱ میلی‌لیتر حلال خنثی دی‌متیل سولفو کساید (dimethyl sulfoxide (DMSO)) ترکیب شد (Mehrabian *et al.*, 2012). قسمت قاعده برگ (محل اتصال برگ به طوقه) و بخش پارانشیمی سبز رنگ فوقانی و زیرین آن برش داده شد و ژل (leaf gel) داخل یک ارن تمیز انتقال داده شد. ژل گیاه صبر زرد در آن ۵۰ درجه سلسیوس به مدت ۲۴ ساعت خشک شد و با استفاده از هاون دستی به پودر تبدیل شد. برگ گیاه صبر زردی عاری از ژل و نیز برگ کامل دارای ژل به قطعاتی به ابعاد حدود ۱ تا ۲ سانتی‌متری تقسیم شد و در دمای معمول آزمایشگاه به مدت چهار روز، در معرض هوا، خشک شده و در آن با دمای ۵۰ درجه‌ی به مدت ۲۴ ساعت قرار گرفت و در نهایت با استفاده از مخلوط‌کن پودر شد. مقدار ۵ گرم از پودر ژل در ۱۰ میلی‌لیتر و مقدار ۲۰ گرم از پودر برگ بدون ژل و با ژل در ۱۰۰ میلی‌لیتر از پنج حلال متانول، اتانول، کلروفرم، استون (Merck Co., Germany) و آب در بالن ریخته شده و به مدت دو روز روی شیکر دورانی با سرعت ۱۱۰ دور در دقیقه قرار داده شد و سپس به مدت ۲۰ دقیقه با سرعت ۳۰۰۰ دور در دقیقه سانتریفوژ (Hetich 22 R, Germany) گردید. برای جدا کردن حلال از عصاره و تغلیظ آن، از دستگاه روتاری به‌همراه پمپ خلاء (Heidolph, Germany) استفاده شد. عصاره‌ی غلیظ به دست آمده (عصاره‌ی خشک) در یخچال با دمای ۴ درجه‌ی سلسیوس نگهداری شد. برای تهیه غلظت‌های مختلف از عصاره‌ی خشک، به ترتیب ۷، ۳۵ و ۰/۳ میلی‌گرم از عصاره‌ی غلیظ برگ کامل، برگ بدون ژل و ژل گیاه صبر زرد در یک میلی‌لیتر حلال دی‌متیل سولفو کساید حل شد (Agarry *et al.*, 2005; Mehrabian *et al.*, 2012). تمام عصاره‌های گیاهی به دست آمده از گیاه صبر زرد با استفاده از سرنگ فیلتر ۰/۲۲ میکرون سترون شد. برای آزمون زیست‌سنجی به روش نشر در

تیمارهای مختلف شامل عصاره‌های تهیه شده با حلال‌های مختلف از برگ کامل، بخش پارانشیمی برگ، ژل و شیرابه برگ گیاه صبر زرد و شاهد‌های مثبت و منفی نشان داد که بین تیمارها در سطح احتمال ۱٪ اختلاف معنی‌داری وجود دارد و تیمارها از لحاظ ممانعت از رشد باکتری *P. carotovorum* subsp. *carotovorum* در محیط کشت تفاوت معنی‌داری با هم داشتند. شاهد منفی شامل دیسک آغشته به حلال خنثی، هیچ نوع هاله‌ای بازدارنده‌ای اطراف خود ایجاد نکرد که این امر تأییدکننده بی‌اثر بودن حلال مورد استفاده از لحاظ ممانعت از رشد باکتری *P. carotovorum* subsp. *carotovorum* بود. شاهد مثبت شامل آنتی‌بیوتیک استروپتومایسین، با ایجاد هاله‌ای با میانگین قطر ۱۱/۶۶ میلی‌متر، از لحاظ عددی بازدارنده‌ترین تیمار مورد استفاده بود. با این حال، تیمارهایی نظیر شیرابه، عصاره‌ی متانولی برگ کامل، کلیه‌ی عصاره‌های برگ‌ی استخراج شده با هر چهار حلال و عصاره متانولی و اتانولی ژل از لحاظ آماری توانستند اثر بازدارنده مشابهی بر رشد این باکتری بگذارند. ظاهراً حلال متانول از هر سه ماده گیاهی مورد استفاده برای عصاره‌گیری توانسته مقدار زیادی از مواد بازدارنده در برگ را آزاد نماید.

همچنین از نظر اثر ضدباکتریایی و بازدارندگی عصاره‌ی پوست برگ، تفاوتی بین نوع حلال مورد استفاده وجود نداشت. با این وجود، حلال‌های متانول و اتانول در عصاره‌گیری از ژل، موفق‌تر از استون و کلروفرم عمل نمودند و عصاره‌های استونی و کلروفرمی و اتانولی ژل با شاهد اختلاف معنی‌داری نشان ندادند. همچنین به‌نظر می‌رسد در عصاره‌گیری از برگ کامل، فقط متانول می‌تواند عصاره‌ای با قابلیت ممانعت‌کنندگی قابل توجه برابر باکتری *P. c.* subsp. *carotovorum* تولید نماید. عصاره‌های سایر حلال‌ها از برگ کامل، با هم‌دیگر و با شاهد اختلاف معنی‌داری نشان دادند. در عصاره بخش پارانشیمی برگ مقدار بیشتری از مواد بازدارنده

(Minimum Bactericidal Concentration (MBC))، از لوله‌هایی که رشدی در آن‌ها قابل مشاهده نبود، ۱۵ میکرولیتر محیط کشت مایع حاوی باکتری روی محیط کشت جامد مولر هینتون آگار منتقل شده و به‌مدت ۲۴ ساعت در دمای ۲۷ درجه‌ی سلسیوس نگهداری شد. کمترین غلظتی که بعد از انتقال هیچ رشدی از باکتری مشاهده نشد به‌عنوان حداقل غلظت کشندگی در نظر گرفته شد (Irshad et al., 2011). برای شناسایی ترکیبات شیمیایی موجود در مواد گیاهی حاصل از گیاه صبر زرد از دستگاه گاز کروماتوگرافی Hewlett-Packard 6890, USA استفاده شد. ستون مورد استفاده به‌طول ۳۰ متر و قطر داخلی ۰/۲۵ میلی‌متر حاوی ۱۰۰٪ پلی‌دی‌متیل سیلوکسان (Polydimethylsiloxane (PDMS)) بود که تحت اختلاف پتانسیل ۷۰ الکترون ولت قرار داشت. فاز متحرک آن گاز هلیوم با خلوص ۹۹/۹۹٪ با سرعت ۱ میلی‌لیتر بر دقیقه و درجه‌ی حرارت تزریق‌کننده ۲۵۰ و حرارت منبع ۲۸۰ درجه‌ی سلسیوس بود. درجه حرارت آون از ۱۱۰ تا ۲۰۰ درجه‌ی سلسیوس با سرعت ۵ درجه‌ی سلسیوس افزایش در دقیقه برنامه‌ریزی شد به‌طوری که بعد از ۹ دقیقه به‌صورت ایزوترم (isotherm) به ۲۸۰ درجه‌ی سلسیوس برسد. پیک‌های خروجی مواد بر اساس زمان بازداری استانداردها مورد شناسایی قرار گرفت و بر اساس سطح زیر منحنی آن‌ها تعیین مقدار شد. طرح آماری مورد استفاده در این آزمون‌ها از نوع طرح کاملاً تصادفی با سه تکرار بود و نتایج با نرم‌افزار SPSS ver. 16 تجزیه و تحلیل شد تجزیه واریانس داده‌ها در سطح احتمال ۱ و ۵٪ بررسی و مقایسه میانگین‌ها با استفاده از آزمون دانکن در سطح احتمال ۵٪ انجام شد.

نتایج

بازدارندگی گیاه صبر زرد بر باکتری *P. carotovorum* subsp. *carotovorum*

تجزیه‌ی واریانس میانگین قطر هاله بازدارنده پرگنه *P. carotovorum* subsp. *carotovorum* در اثر اعمال

کشندگی عصاره‌ی ژل به‌جز عصاره‌ی متانولی و کلروفومی بیشتر از شیرابه و بخش پارانثیمی برگ بود.

ترکیبات شیمیایی استخراج شده از مواد گیاهی گیاه صبر زرد

در کل، ۳۱ ماده‌ی شیمیایی از مواد گیاهی صبر زرد با استفاده از روش کروماتوگرافی گازی استخراج شد. عصاره‌ی اتانولی برگ کامل ۳۰ مورد از این ترکیبات را به‌جز تترادکانوئیک اسید (tetradecanoic acid = myristic acid) در خود داشت. این ماده در عصاره‌های استونی، اتانولی و متانولی برگ کامل و سایر عصاره‌های ژل و بخش پارانثیمی یافت نشد. به‌نظر می‌رسد که این ماده عمدتاً در شیرابه گیاه صبر زرد حضور داشته باشد. این ترکیب در عصاره‌ی کلروفومی برگ کامل و به‌ویژه شیرابه به‌عنوان فراوانترین ماده حضور داشت. ظاهراً حلال‌های استون، متانول و اتانول در از بین رفتن آن در عصاره‌های مربوطه نقش داشته‌اند. تعداد ۲۵ نوع از ترکیبات شناسایی شده در شیرابه یافت شد. موادی چون ۲- هیدروکسی اتیل پروپیونیت، متیل فوران، سینامیک اسید، اسکوالن، سیتروسترول و لوپسول در شیرابه حضور نداشت. ترکیب ۲- هیدروکسی اتیل پروپیونیت این ماده در بخش پارانثیمی و با فراوانی بیشتر در ژل حضور داشت و می‌تواند یکی از عوامل ضدباکتری بودن این قسمت‌ها از برگ گیاه صبر زرد باشد، حلال کلروفرم در آزاد شدن ۲- هیدروکسی اتیل پروپیونیت در عصاره‌های برگ کامل، بخش پارانثیمی و ژل موفق‌تر از سایرین عمل نمود. متیل فوران نیز در بخش پارانثیمی برگ، ژل و برگ کامل به‌ویژه در عصاره‌های کلروفومی حضور داشت. سینامیک اسید به‌عنوان یکی از شناخته‌شده‌ترین ترکیبات ضد میکروبی و آنتی‌اکسیدانی با سمیت اندک موجود در گیاهان با طیف وسیع فعالیت ضد میکروبی شامل ضدقارچی، ضدباکتریایی و ضد ویروسی است (Sova, 2012) که در تمامی عصاره‌های برگ و ژل یافت شد، اما در شیرابه وجود نداشت. این ترکیب

رشد علیه این باکتری با حلال‌های به‌کار رفته قابل استخراج بوده و اثر بیشتری بر ممانعت از رشد باکتری داشت (جدول ۱).

باکتری ایستایی و کشندگی گیاه صبر زرد بر باکتری *P. carotovorum* subsp. *carotovorum*

تنها عصاره‌ی کلروفومی برگ کامل نتوانست بر باکتری *P. carotovorum* subsp. *carotovorum* اثر باکتری‌ایستایی داشته باشد. به‌عبارت دیگر به‌جز عصاره‌ی کلروفومی برگ کامل، تمامی عصاره‌های استخراج شده از پارانثیمی برگ و ژل و برگ کامل با تمام حلال‌ها، توانستند اثر باکتری‌ایستایی داشته باشند. همچنین، تنها عصاره‌های کلروفومی ژل و برگ کامل نتوانستند بر باکتری *P. carotovorum* subsp. *carotovorum* کشنده باشند. مؤثرترین مواد باکتری‌ایستا مربوط به عصاره‌های ژل استخراج شده با استفاده از حلال‌های مختلف بود، که همه‌ی آن‌ها به یک اندازه بر باکتری *P. carotovorum* subsp. *carotovorum* اثر باکتری‌ایستایی داشتند. همچنین عصاره‌های برگ کامل نیز به‌جز عصاره کلروفومی به یک اندازه اثر باکتری‌ایستایی داشتند و این اثر بیشتر از اثر عصاره‌های پوست برگ و شیرابه بود. کم‌اثرترین عصاره از لحاظ اثر باکتری‌ایستایی بر باکتری *P. carotovorum* subsp. *carotovorum* عصاره‌ی متانولی پارانثیم برگ بود. عصاره‌های برگ‌گی تهیه شده با سایر حلال‌ها به اندازه‌ی شیرابه باکتری‌ایستا بودند. عصاره‌های تهیه شده از ژل با حلال‌های متانول، اتانول و استون کشنده‌ترین ترکیبات تهیه شده از گیاه صبر زرد بودند. عصاره‌ی کلروفومی ژل اثر کشنده بر این باکتری نشان نداد. کم‌اثرترین عصاره از لحاظ کشندگی، عصاره‌ی متانولی پوست برگ بود. عصاره‌های برگ کامل نیز بعد از ژل اثر کشنده خوبی را نشان دادند. با دو برابر کردن غلظت بازدارنده عصاره‌های به‌دست آمده از پوست برگ و شیرابه، غلظت کشنده آن‌ها به‌دست آمد، در حالی که برای این منظور، غلظت ۱۰ برابر از ژل و ۴ برابر از برگ کامل بایستی تهیه شود (جدول ۲). در مجموع،

ضدمیکروب در برگ صبر زرد شناخته شده (Lakshmi & Rajalakshmi, 2011)، بیشتر در شیرابه و برگ کامل حضور داشت، ولی اثری از آن در هیچ یک از عصاره‌های ژل و بخش پارانشیمی مشاهده نشد. ماده ضدمیکروب دیگر، ۱-۲-بنزن دی‌کربوکسیلیک اسید بود (Lakshmi & Pa Rajalakshmi, 2011) که باز هم در شیرابه و عصاره‌های برگ کامل به جز عصاره‌ی کلروفومی یافت شد. کمترین ترکیبات شناخته شده مربوط به عصاره‌های ژل بود که تنها ۱۳ یا ۱۴ ترکیب از ۳۱ ترکیب یافت شده، در عصاره‌های مختلف ژل یافت شد (جدول ۳).

به‌ویژه در ژل به‌عنوان یکی از فراوانترین مواد یافت شد. اسکوالن نیز در کلیه عصاره‌های برگ و ژل به فراوانی یافت شد، اما در شیرابه وجود نداشت. ماده سیتروسترول و کاروون و لوپئول در ژل حضور نداشتند، اما در قسمت پارانشیمی برگ به مقدار زیاد موجود بودند. دو نوع ویتامین C و E یافت شد که ویتامین E در تمام بخش‌های برگ با تمام عصاره‌ها کم بیش استخراج شد، در حالی که ویتامین C در عصاره‌های بخش پارانشیمی حضور نداشت و تنها در عصاره‌های متانولی و اتانولی ژل و برگ کامل و نیز در شیرابه یافت شد. ماده ۱-هپتانول-۲-پروپیل که به‌عنوان یک ماده

جدول ۱- میانگین قطر هاله بازدارنده پرگنه *P. carotovorum* subsp. *carotovorum* بر حسب میلی‌متر با اعمال عصاره‌های برگ، ژلی، برگ کامل و شیرابه‌ی گیاه صبر زرد.

Table 1. Inhibition zone diameter (mm) of *P. carotovorum* subsp. *carotovorum* colony affected by the various extracts of leaf, gel, whole leaf and latex of *Aloe vera*.

Solvent	whole leaf	gel	rind	latex**	Streptomycin**	control**
Methanol	11.00 ^{ab*}	9.30 ^{a-d}	9.66 ^{a-d}			
Ethanol	6.66 ^{de}	8.66 ^{a-e}	8.66 ^{a-e}	10.60 ^{abc}	11.66 ^a	6.00 ^e
Acetone	8.33 ^{b-e}	7.66 ^{cde}	8.66 ^{a-e}			
Chloroform	8.00 ^{b-e}	8.00 ^{b-e}	10.00 ^{abc}			

* میانگین‌های دارای حرف مشترک، فاقد اختلاف معنی‌دار در سطح ۵٪ می‌باشند. ** هیچ نوع حلالی در این موارد استفاده نشد.

*Means followed by same letter have no significant difference in 5% probability level. **No solvent was used in these cases.

جدول ۲- حداقل غلظت بازدارنده و کشنده‌ی عصاره‌های پوست برگ، ژل و برگ کامل و نیز شیرابه گیاه صبر زرد روی *P. carotovorum* subsp. *carotovorum*

Table 2. Minimal inhibitory (MIC) and bactericidal (MBC) concentrations of the various extracts of rind, gel, and whole leaf and latex of *Aloe vera*.

Plant materials	solvent	MIC (mg/ml)	MBC (mg/ml)	MBC/MIC
Whole leaf	methanol	0.87	3.5	4
	ethanol	0.87	3.5	4
	acetone	0.87	3.5	4
	chloroform	-*	**	-
Gel	methanol	0.03	0.3	10
	ethanol	0.03	0.3	10
	acetone	0.03	0.3	10
	chloroform	0.03	-	-
Rind	methanol	10	20	2
	ethanol	5	10	2
	acetone	5	10	2
Latex	chloroform	5	10	2
	-	5	10	2

* عدم مشاهده باکتری‌ایستایی ** عدم مشاهده باکتری‌کشی

* no bacteriostatic potential, ** no bactericidal potential

جدول ۳- ترکیبات شیمیایی شناسایی شده از عصاره‌های مختلف و شیرابه‌ی برگ گیاه صبر زرد با کروماتوگرافی گازی.

Table 3. Identified chemical compounds of the various extracts of *Aloe vera* leaf by gas chromatography.

Compound	Retention time (min)	Rind				Gel				Whole leaf				latex
		chloroform	ethanol	methanol	acetone	chloroform	ethanol	methanol	acetone	chloroform	ethanol	methanol	acetone	
Para-xylene	3.10	6.1*	5.7	4.1	3.3	-	-	-	-	3.9	1.1	0.8	0.6	0.9
1,5-heptadien-4-one	3.86	3.3	5.2	2.8	2.5	-	-	-	-	2.5	0.9	1.2	1.0	1.8
Benzyl aldehyde	4.35	-	-	-	-	-	-	-	-	2.8	2.0	0.9	2.9	5.7
Undecan	5.40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.7	1.1	-	4.1
1-heptanol, 2-propyl	7.11	-	-	-	-	-	-	-	-	4.9	1.5	2.4	1.7	5.2
Tricyclene	7.86	1.8	1.1	0.8	1.0	2.6	2.1	2.3	2.4	2.8	1.1	0.9	1.5	1.1
Tridecane	8.33	3.2	4.6	2.9	2.1	-	-	-	-	4.3	2.5	1.2	0.9	5.7
2-hydroxy ethyl propionate	11.16	4.7	1.4	2.3	2.5	5.4	6.8	6.4	6.0	4.6	1.4	1.6	1.3	-
Hexadecane	12.05	-	-	-	-	2.4	2.0	2.3	2.7	2.7	0.9	2.0	1.0	3.3
8-methyl octahydrocumarin	12.95	1.8	1.2	1.0	1.8	-	-	-	-	1.9	1.3	1.1	1.8	2.1
Tetradecanoic acid	14.26	-	-	-	-	-	-	-	-	3.9	-	-	-	14.9
Hexadecanoic acid methyl ester	16.56	3.3	4.0	4.9	9.7	10.1	7.9	9.5	12.8	2.5	4.4	5.5	8.8	1.6
1,2-benzen dicarboxylic acid	17.40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.1	0.9	1.4	2.1
n-hexadecanoic acid	18.65	5.2	9.3	6.0	4.0	3.6	7.1	5.3	4.8	2.8	6.7	4.4	3.3	1.5
11,14-eicosadienoic acid methyl ester	19.26	3.9	0.8	0.9	1.2	-	-	-	-	3.9	1.0	1.6	2.2	5.1
7-tetradecan	19.92	6.7	1.0	0.7	1.4	-	-	-	-	5.3	0.8	1.1	1.6	4.0
Methyl furan	20.43	4.2	3.1	1.6	1.8	2.1	2.9	2.0	2.2	2.9	2.1	1.3	2.1	-
Pyrocatechol	21.15	4.6	1.4	1.2	1.4	11.2	11.4	9.2	13.7	3.6	2.6	2.0	3.8	3.5
Oleic acide	21.96	2.7	9.1	14.2	8.3	8.4	8.3	12.8	7.6	4.2	9.7	12.6	7.0	8.6
Cinamic acid	22.78	6.5	2.2	2.7	2.4	12.6	12.9	17.1	10.7	8.2	4.9	6.8	4.12	-
9,12,15-Ocatdecatrienoic acid methyl ester	23.66	1.8	3.3	3.6	5.2	-	-	-	-	3.3	6.3	7.1	10.9	10.8
Para-cumaric acid	24.82	3.2	5.1	2.5	3.7	22.8	21.3	18.2	19.6	4.5	11.4	6.6	8.0	4.3
Oxalic acid allyl hexadecyl ester	26.08	-	-	-	-	-	-	-	-	2.5	1.4	-	1.9	2.1
Didodecyl phgthlate	28.19	-	-	-	-	-	-	-	-	0.9	1.9	1.8	1.5	2.3
Squalene	31.67	4.3	4.8	6.9	8.3	6.4	4.2	4.0	7.4	1.8	3.2	4.1	6.2	-
Ascorbic acid (vitamin C)	32.36	-	-	-	-	-	4.8	6.1	-	-	1.7	2.1	-	3.0
Octadecan, 2-methyl ester	33.20	6.8	8.1	5.8	9.2	4.2	4.0	2.8	4.8	4.5	6.9	4.4	7.5	1.7
Vitamin E	35.82	1.1	0.7	0.9	1.0	1.7	1.7	1.6	2.3	2.2	1.6	1.3	1.6	2.0
Carvone	36.78	7.5	2.3	2.6	3.3	-	-	-	-	4.2	0.8	1.5	2.1	1.1
Sitosterol	39.20	6.9	18.3	21.2	16.5	-	-	-	-	3.6	10.8	15.1	8.2	-
Lupeol	40.62	4.1	6.5	7.1	6.2	-	-	-	-	2.5	3.8	4.2	3.2	-

بحث

نتایج به دست آمده از آزمون‌های زیست‌سنجی و نیز تعیین ترکیبات شیمیایی برگ گیاه صبر زرد نشان می‌دهد که تمام قسمت‌های برگ اعم از بخش پارانشیمی یا پوست برگ، ژل و شیرابه حاوی مواد ضدباکتریایی می‌باشند. با این حال، شدت بازدارندگی، باکتری‌ایستایی و کشندگی عصاره‌های به دست آمده از این قسمت‌ها با هم متفاوت است که به دلیل ماهیت مواد و میزان تجمع مواد ضدباکتریایی در بخش‌های مختلف برگ است. همچنین استفاده از حلال مناسب می‌تواند در آزاد شدن مقدار بیشتری از مواد ضدباکتریایی مؤثر باشد. در این راستا، لازم است حلال‌های دیگری نظیر دی‌اتیل اتر و هگزان نیز مورد آزمایش قرار گیرند. با وجودی که مقدار شیرابه در برگ بسیار کم است، اما تنها استفاده از یک میکرولیتر از این ماده توانست اثر ضدباکتری مناسبی را نتیجه دهد. همچنین خاصیت کشندگی و باکتری‌ایستایی برگ گیاه صبر زرد بیشتر به موادی مربوط می‌شود که در ژل حضور دارند، در حالی که سایر بخش‌های برگ نسبت به ژل از خاصیت باکتری‌ایستایی و به ویژه باکتری‌کشی ضعیف‌تری برخوردار می‌باشند.

لازم است ترکیبات شناسایی شده از بخش‌های مختلف برگ به طور خالص روی باکتری آزموده شود تا دقیقاً مشخص شود که کدام ماده در بازدارندگی و کشندگی باکتری مؤثر بوده است. این کار ممکن است به فرموله شدن ماده شناسایی شده و در نهایت کاربردی شدن و تجاری شدن فرآورده به دست آمده منتهی شود. تترادکانونیک اسید که عمدتاً در شیرابه یافت شد نوعی اسید چرب اشباع متداول در برخی گیاهان مثل روغن نارگیل است و در شیرابه برگ گیاه صبر زرد هم شناخته شده که آنتی‌اکسیدان و دارای فعالیت ضدسرطانی و نماتدکشی است (Lakshmi & Rajalakshmi, 2011). این ترکیب و برخی مشتقات آن به عنوان ماده‌ای با پتانسیل ضدباکتریایی در مقابل باکتری‌های گرم مثبت و منفی شناخته

شده است و با توجه به فراوانی آن در شیرابه، ممکن است یکی از عوامل مهم مسؤول خاصیت ضدباکتریایی برگ گیاه صبر زرد باشد (Balasubramaniani *et al.*, 2006). ترکیب ۲-هیدروکسی اتیل پروپونیت ماده‌ای است که به عنوان باکتری‌کش به شامپوها اضافه می‌شود (De Jaham, 2003). همچنین، برخی از مشتقات متیل فوران نیز به عنوان مواد ضدباکتری شناخته شده‌اند (Siweka *et al.*, 2009). اسکولون شناسایی شده از بخش‌های مختلف برگ گیاه صبر زرد مشخصاً به عنوان یک ماده ضدباکتری و آنتی‌اکسیدان شناخته شده است (Lakshmi & Pa Rajalakshmi, 2011). مواد موجود در بخش پارانشیمی مثل ماده سیتروسترول به عنوان ترمیم‌کننده زخم‌ها و ماده‌ای با پتانسیل ضد میکروبی (Kiprono *et al.*, 2000) و کاروون به عنوان افزایش دهنده ساز و کار دفاعی پوست و با پتانسیل ضد میکروبی (Khan & Sastry, 2009) و لوپتول به عنوان یک ماده ضدسرطان و ضدباکتری (Suryati, 2011) احتمالاً موادی هستند که مسؤول خاصیت ضدباکتری در بخش پارانشیمی برگ می‌باشند. همچنین سینامیک اسید به عنوان یکی از قوی‌ترین ترکیبات ضد میکروبی به فراوانی در تمام بخش‌های برگ غیر از شیرابه موجود بود و می‌تواند در آینده به عنوان یکی از مواد احتمالی برای ارزیابی بیشتر علیه باکتری‌های بیماری‌زا مورد آزمون واقع شود (Sova, 2012). شیرابه به لحاظ برخورداری از مواد ضد میکروبی متعدد می‌تواند به عنوان بخش مناسبی از برگ برای استفاده در تجاری سازی و فرموله کردن فرآورده گیاهی مدنظر قرار گیرد و با توجه به این که در استفاده از آن هیچ نوع حلالی هم استفاده نشد، از این دیدگاه می‌تواند اقتصادی هم باشد. با این حال، قسمت ژل مانند برگ، از مواد کشنده‌تر و باکتری‌ایستایی برخوردار بوده و مطالعه بیشتر برای تجاری‌سازی این بخش می‌تواند تحول قابل توجهی را سبب شود.

References

- Afzal, A.M., Rahber-Bhatti, M.H. & Aslam, M. 1997. Antibacterial activity of plant diffusate against *Xanthomonas campestris* subsp. *citri*. International Journal of Pest Management, 43: 149-153.
- Agarry, O.O., Olaleye, M.T. & Bello-Michael, C.O. 2005. Comparative antimicrobial activities of *Aloe vera* gel and leaf. African Journal of Biotechnology, 4: 1413-1414.
- Ammayappam, L. & Jeyakodi Moses, J. 2009. Study of antimicrobial activity of *Aloe vera*, chitosan, and curcumin on cotton, wool, and rabbit hair. Fibers and Polymers, 10: 161-166.
- Arunkumar, S. & Muthuselavam, M. 2009. Analysis of phytochemical constituents and antimicrobial activities of *Aloe vera* L. against clinical pathogens. World Journal of Agricultural Sciences, 5: 572-576.
- Azadvar, M., Najafinia, M. & Ershad, J. 2007. Survey on potato tuber rot in storages and fridge freezers in Jiroft region. Pazhuhesh va Sazandegi Journal, Agronomy & Horticulture, 75: 97-101. (In Persian with English summary)
- Hartwell, J.L. 1982. Plants Used against Cancer: a Survey. Quarterman Publications, Lawrence.
- Irshad, S., Butt, M. & Younus, H. 2011. *In vitro* antibacterial activity of *Aloe barbadensis* Miller (*Aloe vera*). International Research Journal of Pharmaceuticals, 1: 59-64.
- Lawrence, R., Tripathi, P. & Jeyakumar, E. 2009. Isolation, purification and evaluation of antibacterial agents from *Aloe vera*. Brazilian Journal of Microbiology, 40: 906-915.
- Mehrabian, S., Majd, A., Junubi, P. & Kheyri, A. 2012. Evaluation of latex and gel of *Aloe vera*'s various extracts properties by Ames test. Arak Medical University Journal, 15: 100-106. (In Persian with English summary)
- Salar, R. & Suchitra, L. 2009. Evaluation of antimicrobial potential of different extracts of *Solanum xanthocarpum* Schrad. & Wendl. African Journal of Microbiology Research, 3: 97-100.
- Lakshmi, P.T.V. & Rajalakshmi, P. 2011. Identification of phyro-components and its biological activities of *Aloe vera* through gas chromatography-mass spectrometry. International Research Journal of Pharmacy, 2: 247-249.
- Balasubramanian, N., Vishnukant, M. & Avinash, D. 2006. Design, synthesis, antibacterial, and QSAR studies of myristic acid derivatives. Bioorganic & Medicinal Chemistry Letters, 16: 3023-3029.
- de Jaham, C. 2003. Effects of an ethyl lactate shampoo in conjunction with a systemic antibiotic in the treatment of canine superficial bacterial pyoderma in an open-label, nonplacebo-controlled study. Veterinary therapeutics, 4: 94-100.
- Siwek, A., Wujec, M., Stefańska, J. & Paneth, P. 2009. Antimicrobial properties of 4-Aryl-3-(2-methyl-furan-3-yl)- Δ^2 -1,2,4-triazoline-5-thiones. Phosphorus, Sulfur, and Silicon and the Related Elements, 184: 3149-3159.
- Sova, M. 2012. Antioxidant and antimicrobial activities of cinnamic acid derivatives. Mini-Reviews in Medicinal Chemistry, 12: 749-67.
- Kiprono, P.C., Kaberia, F., Keriko, J.M. & Karanja, J.N.Z. 2000. The *in vitro* anti-fungal and anti-bacterial activities of beta-sitosterol from *Senecio lyratus* (Asteraceae). Naturforsch Section C, 55: 485-8.

Khan, M. & Sastry, V. 2009. Antibacterial activity of carvone containing essential oils. *Journal of Chemical and Pharmaceutical Sciences*, 2: 126-127.

Suryati, S., Hazli, N., Dachriyanus, D. & Haji Lajis, M. N. 2011. Structure elucidation of antibacterial compound from *Ficus deltoidea* Jack leaves. *Indonesian Journal of Chemistry*, 11: 67-70.

Antibacterial potential of *Aloe vera* against *Pectobacterium carotovorum* subsp. *carotovorum* the causal agent of potato soft rot

Reza Rezaei¹, Soleiman Jamshidi¹, Aboulghasem Ghasemi²

1. Young Researchers and Elite Club, Miyaneh Branch, Islamic Azad University, Miyaneh Iran

2. Iranian Research Institute of Plant Protection, Agricultural Research, Education and Extension Organization (AREEO), Tehran, Iran

Corresponding author: Soleiman Jamshidi, email: s.jamshidi@m-iau.ac.ir

---

Received: Aug., 29, 2015

4 (1) 53-63

Accepted: Sept., 13, 2016

Abstract

In this study, the growth inhibition potential of methanol, ethanol, acetone, and chloroform extracts of rind, gel, latex and whole leaf of *Aloe vera* was evaluated using agar diffusion disc method. The bacteriostatic and bactericidal activity were also tested by minimal inhibitive and bactericidal concentration methods. Results showed that all leaf parts of *A. vera* had antibacterial potential. Methanol could release more growth inhibitory substances than other solvents studied in disc diffusion method. Results also showed that chloroform released the lowest amount of bacteriostatic and bactericidal substances. Leaf gel showed more bacteriostatic and bactericidal activities than other leaf parts of the plant. In total, 31 chemicals were identified using gas chromatography, of which 25 were found in latex. Some antibacterial substances such as cinnamic acid, tetradecanoic acid, 2-hydroxy propionate, sitosterol, carvone, lupeol, 1-heptanol, 2-propyl, 1, 2-benzan di-carboxylic acid were found in different parts of *A. vera* leaf. Based on the overall results, the antibacterial activity of *A. vera* against the pathogenic bacteria can be considered as a biocontrol potential in the future.

Keywords: *Aloe vera*, natural control, antibacterials, bactericide, bacteriostatic, biocontrol

---